

PROBLEME SPECIFICE ALE ADAPTĂRII COPILULUI LA VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ȘCOLARĂ

Prof. Manuela Mîrzan

Copilul este un „mic univers”, iar creșterea și devenirea lui ca adult reprezintă un drum lung și anevoios, plin de urcușuri și coborâșuri. Încă de la naștere, ființa umană începe un amplu proces de învățare, pe care îl continuă pâna în momentul în care trece în neființă. Așadar, învățarea, reprezintă conceptul cheie în jurul caruia gravitează dezvoltarea și devenirea umană.

Mica școlaritate este perioada când se modifică mult regimul de muncă și de viață, școala introducând în fluxul activității copilului un anumit orar, anumite planuri și programe cu valoare structurantă pentru activitate.

Mediul școlar, în care copilul de șase ani este primit, diferă de cel familial, el fiind creat pentru o muncă disciplinată, continuă, organizată. În cadrul acestui mediu care oferă copilului în locul grupului de joacă o colectivitate cu numeroase întrepătrunderi mentale, afective, morale.

Adaptarea la viața școlară, la ocupațiile și relațiile școlare presupune o maturitate din partea copilului, care să-i insufle capacitatea de a se lipsi de afectivitatea îngustă din mediul familial și de interesele imediate ale jocului, pentru a pătrunde într-un nou univers de legături sociale și a-și asuma îndatoriri.

Pe baza studiilor de specialitate s-a demonstrat faptul că unii copii întâmpină dificultăți în adaptarea la viața școlară determinate de instabilitate neuropsihică, de conflicte afective de origine sociofamilială(încăpățănare, negativism), precum și de sarcinile copleșitoare din mediul școlar, dascăli dificili, clase suprapopulate. Toate aceste probleme duc la comportamente de retragere în sine, împrăștiate.

Intrarea în școlaritate reprezintă un prag cu multe și importante aspecte psihologice, care marchează adaptarea școlară și imprimă direcția generală a întregii perioade pe care individul o va petrece în școală. Psihologii compară „șocul școlarizării”, ca importanță cu cel al nașterii, sau cu cel al pubertății.

Noul mediu social provoacă micilor școlari sentimente de frică. Este foarte importantă socializarea copiilor prin grădiniță, care, pusă între familie și școală contribuie la atenuarea șocului începutului de școală.

Un rol important în adaptarea cu succes a copilului în școala îl are frecventarea grădiniței, precum și modul în care viața școlară este prezentată de adulți, în speță de părinți. Pentru a veni în sprijinul unei adaptări optime a copiilor la viața școlară, se apelează la menținerea unei strânse legături între cele două instituții atât de asemănătoare și atât de deosebite în același timp, prin efectuarea de vizite, de colaborări, de schimburi, ce pun preșcolarii în legătură directă atât cu școlarii, cât mai ales cu învățătorul. Copilul trebuie învățat că școala nu este o modalitate de constrângere, de încetare a jocului, de îngrădire totală a activităților libere atât de iubite în grădiniță, ci dimpotrivă, ea reprezintă o continuare firească a activității copilului, care a evoluat și care acum este capabil să joace jocuri mult mai elaborate decât cele din grădiniță, să înțeleagă sarcini mai complexe deoarece a crescut, iar posibilitățile sale sunt altele.

Dacă în perioada preșcolară copilul se manifestă spontan, este expansiv, cu o mare dominație a expresiei în toate reacțiile sale, la trecerea în școlaritate el învață că trebuie să se exprime doar atunci când este solicitat. Mediul școlar aduce cu el un climat mai rece și mai puțin protector decât cel familial și cel din grădiniță.

În școală copiii învață să-și stăpânească pornirile emoționale, să se situeze alături de ceilalți și să deguste plăcerea competiției. Se compară între ei în funcție de anumite criterii (performanță, aptitudini, vestimentație, sociabilitate, moralitate) constatându-se astfel ranguri, dominanțe. Subordonări, superiorități și inferiorități. Ei se pot situa pe primul loc în raport cu un criteriu sau pe ultimul în raport cu altul. Aceste comparații duc la o “mlădiere socială”, spune

Maurice Debesse, absolut necesară adaptării școlare. Școala îi învață pe copiii să se situeze printre semenii.

Perioada de adaptare școlară nu se consumă la fel pentru toți copiii. Sunt preșcolarii care, aflați în pragul școlarității, manifestă negativism, părinții plângându-se că aceștia au devenit brusc capricioși, neascultători, chiar impertinenți. Educatoarele îi descriu ca fiind foarte activi, interesați să afle cât mai multe despre școală, preferând sarcinile de învățarea jocului. Ceea ce concordă cu observarea conduitei acestor copii, care se arată a fi mobili, înclinați să se distragă de la activitatea de joc începută și s-o abandoneze cu ușurință, preferând sarcinile date de adulți și ocupațiile care presupun interacțiunea cu aceștia. Atunci când se joacă ei transpun în conduită lor de joc conținuturi preponderant intelectuale, extrase din filme, din discuții.

O altă categorie de preșcolari manifestă, potrivit cercetătorilor, o conduită diferită de cea descrisă anterior. Copiii se comportă neconflictual, sunt liniștiți, ascultători, nu protestează în fața adulților, se ocupă mult cu jocul, preferându-l învățării.

Atunci când intră în mediul școlar, prima categorie de preșcolari, cea în care se observă indiciile unor fenomene de criză, își modifică brusc conduita. Ei depășesc dificultățile din perioada precedentă, își ameliorează mult conduită și reintră în normal. Sunt cazuri când capriciile și indisciplina în conduită persistă, copiii cu asemenea caracteristici reușind cu greu să facă față programului școlar.

Copiii din cea de-a doua categorie, în a căror conduită nu se observă fenomene de criză, manifestă și ei negativism odată cu intrarea în clasa I. Acasă fac mofturi, sunt capricioși, impetinenți, iar la școală sunt nedisciplinați, puțin activi la lecții, aduc jucării cu care se joacă pe sub bănci.

Există o necoincidență a nivelurilor constituirii premiselor necesare începerii activității școlare, care face ca unii copii să nu fie destul de pregătiți pentru contactul cu activitățile școlare.

Decalajul dintre social și psihologic generează disonanțe pentru ambele categorii de copii, aflați în pragul școlarității. Ei vor străbate o fază critică, de criză, vor apărea în ambele cazuri simptomatologii comportamentale negative.

Soluționarea acestui decalaj și implicit detensionarea, trecerea copilului într-o nouă fază a dezvoltării, numită postcritică, nu se poate realiza decât prin intervenția mediatore și modelatoare a factorului pedagogic, a modelului educațional, a procesului instructiv-educativ. Treptat, intrând în viața școlară copiii ajung să-și restabilească starea de confort interior.

Se știe că personalitatea umană poate fi modelată, iar creierul rămâne maleabil întreaga viață, asta însemnând că ne putem schimba la zece ani, la cincisprezece ani și chiar la vârsta adultă, dar se mai știe că primii șase sau șapte ani de viață au o importanță covârșitoare asupra viitorului fiecăruia dintre noi, în toate domeniile, dar mai ales în materie de psihologie. Pentru părinții unui copil de vârsta aceasta, este foarte important să cunoască foarte bine etapele pe care acesta le traversează, pentru a-l putea ajuta să se bucure din plin de dragostea și experiența lor. De asemenea, este hotărâtor ca această perioadă să fie una pozitivă, din toate punctele de vedere.

”Specialiștii spun că există *șapte elemente cheie care stau la baza succesului pe care copiii îl vor avea la școală*. (Daniel Goleman- ”Inteligența emoțională”):

- Încrederea- sentimentul de siguranță, certitudinea că se poate bizui pe ajutorul celor din jur în demersul său spre cunoaștere și devenire;
- Curiozitatea – dorința de a cunoaște ceva nou;
- Intenția- pornirea interioară, conștientă, însoțită de dorința de a îndeplini ceea ce îți propui;
- Controlul de sine- capacitatea de control asupra faptelor proprii;
- Raportarea- Dorința și capacitatea de a se alătura unui grup, de a participa la activitatea acelui grup încercând să se facă înțeles și să- i înțeleagă pe ceilalți;
- Comunicarea- capacitatea și dorința de a transmite și a face cunoscute celorlalți propriile idei și sentimente;

- Cooperarea- capacitatea de a lucra împreună cu cineva în scopul realizării unui obiectiv comun.

Dacă un copil vine sau nu vine în prima zi de școală cu aceste calități deja dobândite, depinde în mare măsură de părinții dar și de educatorii care au o mare responsabilitate în formarea unitară a personalității lui.” (*Support de curs PRET, modulul 4, pag. 7*)

Primele experiențe școlare sunt esențiale în pregătirea fundalului pentru succesul sau eșecul școlar. Chiar și în prezent, când majoritatea copiilor urmează clasa pregătitoare, ei simt deseori un amestec de nerăbdare și neliniște la începutul clasei I. Prima zi de școală „obișnuită” este un reper important- un semn al progreselor în dezvoltare, care fac posibil acest nou statut. Nu este mai puțin adevărat că începerea școlii este importantă pentru copil și pe plan simbolic: el îi va întâlni pe „cei mari” și pe învățătoare. Vor interveni schimbări concrete: copilul va trebui să ducă și să aducă singur un ghiozdan, va avea teme de făcut, va trebui să stea așezat cuminte în banca lui timp de o oră, fără întreruperi, va fi atent la ceea ce i se spune, va trebui să fie mult mai autonom și să aibă grijă de lucrurile lui.

Frecvent, părinții, mai anxioși decât copilul lor, contribuie la transformarea emoțiilor lui într-o teamă, în timp ce el s-ar simți mai degrabă plin de o legitimă mândrie, deci mai degrabă părinții trebuie să se pregătească pentru începerea școlii și să accepte să-și vadă copilul crescând.

PROBA DEFORMĂRII BULGĂRELUI

„Proba deformării bulgărelui” (dupa Piaget & Inhelder 1965) pune în evidență apariția primei operații concrete a gândirii: conservarea cantității. Insușirea noțiunii de număr este condiționată de conservarea cantității.

Este o probă predictivă pentru reușita școlară la începutul clasei I. De regulă se recomandă ca acei copii care nu au conservarea cantității să mai rămână un an în grădiniță.

Se utilizează un bulgăre de plastilină modelat sub forma sferică. În prima fază bulgărele este împărțit în fața copilului în 2 sfere egale. În a 2-a fază una dintre cele două sfere este alungită tot sub privirile copilului și acesta este întrebat unde este mai multă plastilină. Copilul care nu are conservarea cantității va răspunde că în tubul alungit. În faza a 3-a se alungește și al 2-lea bulgăre până seamănă cu primul, iar apoi primul tub de plastilină este divizat în 2-3 tuburi mai mici pe lungime. Copilul este întrebat unde este mai multă plastilină. Și de această dată copilul care nu are conservarea cantității va răspunde că acolo unde sunt mai multe tuburi.

Gândirea acestui copil este încă dominată de percepție, de modificările fizice. El susține neconservarea cantității deși toate operațiile s-au făcut sub ochii lui. Aceeași probă se poate realiza cu lichid. Se utilizează două pahare cu forma și dimensiuni identice (A1 și A2) în care se toarnă un lichid colorat până la același nivel. Apoi, sub privirile copilului, lichidul din paharul A2 se varsă în două pahare mai mici de dimensiuni diferite (B1 și B2). Copilul este întrebat unde este mai mult lichid (în A1 sau B1+B2). Dacă nu are conservarea cantității el va alege a 2-a variantă.

Reușita activităților educaționale depinde în mare măsură de analiza și respectarea specificului psihoindividual al fiecărei vârste și chiar al fiecărui copil. Numai astfel, proiectarea și organizarea actului educațional poate reprezenta un răspuns la necesitățile de informare și formare a copilului.